



«ЩИРИХ, СВІДОМИХ І ІДЕЙНИХ ТРЕБА НАМ ПРЕДСТАВНИКІВ...» ВАСИЛЬ ОРЕНЧУК НА ЧОЛІ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСУЛЬСТВА В МЮНХЕНІ

**МАТЯШ І.Б.,
доктор історичних
наук, професор
кафедри
дипломатичної
та консульської
служби
Дипломатичної
академії України
при Міністерстві
закордонних
справ України,
заслужений діяч
науки і техніки
України**

Висвітлено основні напрями діяльності українського консульства в Мюнхені, яке було створено за доби Гетьманату і не припинило своєї діяльності до 1923 р. 15 листопада 1918 р. посаду консула Української Держави в Мюнхені отримав віце-директор загального департаменту МЗС, випускник юридичного факультету Віденського університету В. Я. Оренчук. Українському консулові вдалося розгорнути ефективну співпрацю з баварськими урядовими колами, Мюнхенською торговою палатою, Німецько-українським господарським товариством у Мюнхені, організувати належне виконання консульських функцій та надання допомоги військовополоненим. У статті проаналізовано внесок В. Я. Оренчука в розвиток консульської служби в Україні та українсько-німецьких відносин.

Ключові слова: українське консульство в Мюнхені, В. Я. Оренчук, консульська служба.

Українська консульська служба народжувалася в буремні революційні роки. Найпоказовішою серед українських консульських установ доби визвольних змагань 1917 – 1921 рр. є діяльність консульства в Мюнхені. Німеччина була однією з перших європейських країн, із якими молода держава встановила консульські зносини. Баварія на той час після зречення престолу королем Людвигом III, позбавившись правління монархічної династії Віттельсбахів, 8 листопада 1918 р. отримала статус незалежної республіки. Відтак перспективи діяльності української консульської установи в Мюнхені видавалися досить перспективними.

Українське консульство в столиці Баварії було засноване за доби Гетьманату відповідно до п. 3 Закону про скасування закону від 4 липня 1918 р. «Про заснування генеральних консульств і консульських установ за кордоном»¹ та про встановлення нових штатів консульських установ Української держави, уточнення консульських установ по різних краях та про асигнування в розпорядження Міністра закордонних справ 832 776 карбованців на утримання цих установ»² від 5 листопада 1918 р. Затвержені законом витрати на утримання консульства включали річну заробітну платню консула (V клас державного службовця) у розмірі 15 000 карбованців та секретаря (VI клас) – 9 000 карбованців, одноразову виплату під час призначення в розмірі двомісячного окладу: 2 500 – консулові та 1500 – секретареві, на оплату оренди приміщення для консула та консульства – 10 000 на рік, одноразово на умеблювання канцелярії консульства 4 000 та формування бібліотеки – 1000, а також на утримання службовців канцелярії, варітників, кур'єрів, на канцелярські витрати – загалом 15 000 на рік³. Консульство в Мюнхені підпорядковувалося Посольству Української Держави в Берліні, яке очолював призначений у червні 1918 р. барон Ф. Р. Штейнгель у ранзі надзвичайного посланника і уповноваженого міністра, а консул був підзвітний послові і відповідно керівникові відомства – міністрові закордонних справ. Посольство розпочало свою діяльність 1 липня 1918 р. У складі посольства функціонував повноцінний консульський відділ, очолюваний секретарем посольства В. Ланінім⁴. Відтак посол не вбачав першочергової необхідності у створенні консульства в Мюнхені.

Лише 15 листопада 1918 р. за поданням Міністра закордонних справ Д. Дорошенка гетьман П. Скоропадський ухвалив призначення на посаду консула Української Держави в Мюнхені віце-директора загального департаменту МЗС Василя Оренчука, про що було видано відповідний наказ МЗС 17 листопада 1918 р. № 391⁵. Повідомляючи про це Посольство Німеччини 22 листопада 1919 р., міністр закордонних справ Д. Дорошенко просив посла «довести до відома свого Правительства про зазначене призначення та зарадити все, щоб п. Оренчукові дати змогу виконувати покладені на нього обов'язки»⁶.

Особа призначеного консула ідеально відповідала цій посаді. 28-річний галичанин, уродженець м. Стоянова, Василь Якович Оренчук мав блискучу

освіту (закінчив юридичний факультет Віденського університету зі званням доктора прав), досвід роботи в Міністерстві закордонних справ, вільно володів німецькою мовою. Переїхавши до Києва 1917 р., він оселився за адресою вул. Ботанічна, 19/2⁷ і почав шукати відповідну його знанням і кваліфікації працю. Його кар'єра в українському міжнародному відомстві розпочалася 9 грудня 1917 р. з призначення на посаду канцелярського урядовця 1 розряду Генерального секретарства справ міжнародних. 1 січня 1918 р., згідно з наказом № 30 вже Генерального секретарства справ міжнародних від 28 грудня 1917 р. В. Оренчука було переміщено на посаду помічника діловода⁸. Через три місяці, 29 березня 1918 р., він продовжив свою діяльність на посаді завідувача юридичним відділом. Колега В. Оренчука, одночасно з ним призначена завідувати політичним відділом міністерства Н. Суровцева, згадувала його як «здібну людину і юриста за освітою»⁹. Очевидно, з огляду на освіту та професійні якості, його залишили в міністерстві й за доби Гетьманату, спершу радником міністра. На цій посаді він неодноразово виконував обов'язки віце-директора загального департаменту і заміщав керівника цього департаменту К. Лоського на час його відсутності¹⁰. 1 червня 1918 р. В. Оренчук знову очолив юридичний відділ, уже гетьманського МЗС. Після коригування структури міністерства 16 липня його посада не змінилася, а 30 вересня він офіційно обійняв посаду віце-директора загального департаменту (наказ № 333 від 1 жовтня 1918 р.)¹¹. Завдяки своєму професіоналізму і принциповості, В. Оренчук мав довіру й від колег, адже саме його 4 жовтня 1918 р. було делеговано на міжвідомчі наради для вироблення проекту правил про видання урядовцям всіх відомств допомоги з відпущених на цю ціль Радою Міністрів 6 000 000 карбованців¹².

Як юрист, автор численних доповідних записок на ім'я міністра про необхідність оновлення профільного законодавства та автор пропозицій до законопроектів у цій сфері, виїжджаючи до місця призначення, з огляду на брак нових нормативних актів у сфері консульської служби В. Оренчук вирішив з'ясувати правові засади своє подальшої діяльності. На питання «якого закону належить придержуватись при виконанні консульських прав і обов'язків» він отримав роз'яснення від тодішнього директора департаменту МЗС А. Яковліва: «З огляду на не затвердження виробленого свого часу проекту нового консульського закону, прийдеться

Вам аж до введення нового закону придержуватися постанов консульського уставу бувшої російської імперії (том одинадцятий, часть друга). Тому однак, що приложенний до статті 109-тої цього ж закону консульський тариф рішучо не відповідає вимогам нинішнього часу, доручаю Вам покласти в основу Ваших зборів вироблений міжвідомчою комісією проект консульського тарифу, хоч він ще не правно проведений. Цей незаконний стан є чисто переходового значіння, так як у нас мають всі данні до цього щоб вироблений проект консульського закону, а вже певно проект консульського тарифу буде певно підтверджено»¹³. Суть вироблених комісією пропозицій В. Оренчукові була добре відома, адже він був членом цієї комісії. Згодом на практиці консул переконався, які «підводні рифи» породжував цей перехідний стан.

Штат консульства складався з трьох осіб: консула, секретаря і канцелярського урядовця. Свій перший накази як керівник установи В. Оренчук видав саме з особового складу ще в Києві. Наказ № 1 по консульству В. Оренчук видав 26 листопада 1918 р., призначивши урядовцем консульства з платнею 400 карбованців у місяць Романа Євгеновича Громницького¹⁴, випускника консульських курсів при Українському товаристві економістів. Наступний наказ щодо прийняття на посаду урядовця консульства з такою самою платнею Володимира Адамовича Вельця¹⁵ було видано вже в Мюнхені, 18 грудня 1918 р., вже після зречення влади гетьманом Павлом Скоропадським і припинення існування Української Держави.

Першою проблемою, яку довелося вирішувати українському консулу, було розташування установи. На той час у Мюнхен із міста художників і поетів поступово перетворювався в промисловий центр, де активно розвивалися підприємства, а з кінця 1918 р. став ще й пунктом скупчення військовиків, що поверталися з фронту, із переповненими пораненими та інвалідами місцевими госпіталями. Самотужки тут «...деякий час не можна було найти хоч трохи підходящого приміщення»¹⁶. Активну участь у вирішенні нагальної побутової проблеми взяла баварська сторона. На допомогу прийшли Міністерство закордонних справ Баварії, Мюнхенська торгова палата, співробітники яких сприяли пошукам помешкання та контактували з директором міського квартирного бюро з цього питання. Незабаром консульство розташувалося на вулиці Люціле-Грандштрассе. «Консульство в Монахії почало правно існувати з днем 15-го листопа-

ду 1918 року, фактично однак почало воно свою працю тільки з днем 1-го січня 1919-го року», – констатував В. Оренчук¹⁷. Згодом установа переїхала в будинок 35/II на вулиці Айнміллерштрассе (Ainmillerstrasse). За цією адресою консульство функціонувало впродовж усього періоду своєї діяльності.

Загалом «баварське правительство» демонструвало повну прихильність до нової української установи. В. Я. Оренчук мав дві аудієнції в прем'єр-міністра і одночасно міністра закордонних справ Баварії Курта Айснера (Kurt Eisner, 1867–1919)¹⁸. Не отримавши формального підтвердження своїх повноважень від нової української влади, консул продовжив виконувати доручену йому місію, адже вважав своїм головним завданням «охорону прав українських громадян»¹⁹.

Під час першої аудієнції, яка відбулася в приміщенні баварського сейму і мала формальний характер, він довів до відома прем'єр-міністра бажання українського уряду закласти в столиці Баварії консульство з метою організації товарообміну між Баварією і Україною. Під час другої зустрічі, тривалістю понад дві години, консул Оренчук ознайомив прем'єр-міністра з політичною ситуацією в Україні від створення Центральної Ради до падіння Гетьманату, політичним та економічним становищем УНР. Курт Айснер, за спостереженням В. Оренчука, виявив зацікавлення життям молододержави.

Результатом аудієнції стало рішення Кабінету Міністрів Баварії щодо визнання д-ра Василя Оренчука консульським представником України в Баварії та допущення його до виконання урядових обов'язків, опубліковане 8 січня 1919 р. в місцевому офіційному виданні «Баварська Державна Газета». Призначення В. Оренчука консулом спеціальним адресом привітало Німецько-українське господарське товариство в Мюнхені («Deutsch-Ukrainischer Wirtschaftsverband»), очолюване президентом Мюнхенської торгової палати таємним радником Пшорром. Услід за визнанням баварською владою українського консульства в офіційні стосунки з українцями увійшли консульські представники інших держав. Визнання виявлялося в запрошенні українського консула до участі в засіданнях Корпусу консульських представників, наданні права підпису під дипломатичними документами від імені всіх представників Корпусу тощо. Тим самим Консульство УНР в Мюнхені (Konsulat der Ukrainischen Volksrepublik in Munchen), «перше

українське консульство УНР на Заході»²⁰, визнане урядом країни перебування і корпусом консульських представників зарубіжних держав, стало повноправною установою міжнародного права.

Поставлені перед консульською установою завдання виконувалися силами трьох осіб: консула Василя Оренчука, призначеного секретарем з 1 січня згідно з наказом МЗС від 11 лютого 1919 р. № 58 Романа Громницького, вільнонайманого урядовця Владислава Вельца²¹. До обов'язків консула належали контакти з місцевою владою, переговори з представниками державних і громадських торговельно-промислових установ і організацій, офіційне листування з місцевими урядовими установами, Посольством у Берліні і Міністерством закордонних справ, пресова діяльність консульства. Секретар вів «менш важливе» листування, фінансові книги, завіряв переклади з німецької на українську мову й з української на німецьку, приймав громадян, займався веденням книг вхідних і вихідних документів, нотаріальної книги, бібліотечної книги, реєстру громадян тощо²². Виготовлення паспортів та інших документів, які видавало консульство, та ведення діловодства за керівництвом секретаря було доручено урядовцю.

З перших днів роботи до консульства розпочався невпинний потік звернень. Запити українців і німців, що мали родичів в УНР, торкалися інформації про рідню і знайомих, майно, пересилання листів тощо. Списки розшукуваних осіб на початку 1919 року консульство переслало до Вінниці, у Міністерство внутрішніх справ. З цією метою урядовця консульства було відряджено до Вінниці. Надалі використовувалися й інші можливості для доставляння запитів до профільних органів виконавчої влади: від поштового зв'язку до передавання листів через приватних осіб. Так, зокрема серед перших звернень консул передав до МЗС листа німецького полковника Ендерса з проханням повернути речі, залишені «в Крест'янському Банкові в Житомирі»²³. Йшлося про одяг (куртка, рейтузи, пара чулок, ночна сорочка, хустки), срібний портсигар, срібні ложки, велика і мала срібні чашки, книги, 6 кусків туалетного мила, різні маленькі флакони парфумів, 2 ящика сигар²⁴. Справу було відкладено «до виконання» у зв'язку відповідно до візи: «Доки Житомир не зайнят – нема чого робити по цій справі»²⁵.

Більше звернень стосувалося отримання паспортів або посвідок на проживання етнічними українцями, що мешкали в Баварії. Ця проблема

потребувала належної організації консульського діловодства, оформлення консульських метрик на всіх українських громадян, які постійно мешкали в Баварії, здійснення консулом перед баварським урядом заходів щодо визнання прав українських громадян рівними з правами громадян нейтральних країн. Для належної реєстрації документів у консульстві було запроваджено три типи «книг»: а) «адміністративні»: реєстр громадян, книга паспортів, книга реєстраційних свідоцтв, книга «прохідних свідоцтв», книга вхідних листів, книга вихідних листів, книга візувань, книга бібліотечна, книга наказів; б) нотаріальні: актова книга; в) фінансові: головна касова книга, книга прибутків із консульських такс; книга канцелярських прибутків і витрат; книга допомог; книга поштових прибутків і витрат²⁶.

Ще один напрям діяльності консульства, попри те, що це виходило за межі його компетенції, полягав у наданні допомоги військовополоненим. В. Оренчуку вдалося забезпечити звільнення з концентраційних таборів цивільних українських громадян, вивезених до Німеччини ще за гетьманського уряду, та досягти домовленості з Генеральним австрійським консульством у Мюнхені щодо їх вільного проїзду через Австрію в Україну; зосередження українських військовополонених у «чисто українських лагерах»²⁷ та видавання звільненим із таборів українцям, які працювали на сільсько-господарських роботах, необхідних документів. У такій діяльності консульство контактувало з Посольством УНР та Місією в справах військовополонених у Берліні. Окрім матеріальної, консульство намагалося надавати й моральну допомогу – роздавало безоплатно військовополоненим українські книжки та періодичні видання з бібліотеки, яка поступово формувалася його співробітниками. Виділених цільовим призначенням МЗС на купівлю книжок 1 000 карбованців бракувало, тому додатково використовувалися «канцелярські» гроші.

Кризова ситуація в Мюнхені, пов'язана з убивством монархістом графом Арко-Валлеєм 21 лютого 1919 р. прем'єр-міністра Курта Айснера, діяльністю його наступника Йогана Гофмана, що обіймав в уряді Айснера посаду заступника прем'єра та міністра культури, нетривалим існуванням Баварської радянської республіки на чолі з Ернстом Толлером, проголошеної «радянською» республікою робітничих, солдатських і селянських дупутатів (7 квітня – 5 травня 1919 р.), та травневим «білим» терором, на деякий час пара-

лізувала контакти консульства з Посольством УНР та Місією в справах військовополонених у Берліні. Баварські «червоноармійці» вербували до своїх лав російських і сербських військовополонених, серед яких були й українці.

Консулові довелося приймати вольове рішення щодо видання військовополоненим документів на виїзд й самостійно шукати способів відправити людей з Мюнхену. Відтак їх переважній більшості за сприяння австрійського генерального консула вдалося виїхати і уникнути репресій.

З ліквідацією БРР та поверненням влади урядом Гофмана становище українців не поліпшилося. Запровадження тотального контролю щодо всіх іноземців, що мешкали в Баварії, та початок виселення всіх, хто потрапив туди після 1 серпня 1918 року, політично «підозрілих» чи тих, хто не мав постійного заробітку, змусило консульство звертатися до баварського комісара д-ра Евінгера та військової влади з питань захисту українців. Подана консулом нота протесту проти репресій, підтримана Послом УНР у Німеччині М. Порш, справила вплив на ставлення баварської влади до українських громадян: багатьох було випущено з концентраційних таборів та надано дозвіл на проживання в Баварії, для деяких осіб було скасовано розпорядження про негайний виїзд із Баварії. Убогим громадянам УНР, котрі не мали засобів для проживання чи виїзду з Баварії, консульство надавало матеріальну допомогу розміром близько 50 німецьких марок. Для отримання такої допомоги вимагалось підтвердження громадянства УНР та важкого матеріального становища.

Посилення «паспортного примусу» в кінці травня – на початку червня 1919 року спричинило істотне збільшення кількості звернень щодо отримання українських паспортів. Невеликий штат консульства з труднощами справлявся з цим потоком звернень, маючи ще й поточну канцелярську роботу. Незаможні громадяни та військовополонені звільнялися від оплати консульських такс, а для решти громадян оплата складала від 3 до 13 німецьких марок.

Окремий напрям діяльності консульства складала робота з організації торговельних відносин між УНР та Баварією. Чітко розуміючи, що «отримать німецькі капітали можна буде тоді, коли вдасться зацікавити німців українським ринком, але що саме головне, коли вдасться переконати їх, що тільки єдино український ринок у руках українців забезпечить їм ті вигоди, яких вони надіють-

ся дістатися на сході»²⁸, він докладав значних особистих зусиль у цій сфері. В. Оренчук неодноразово зустрічався з заступником баварського міністра закордонних справ д-ром Меркле та керівником торговельного відділу МЗС д-ром Ліндреном з метою обговорення шляхів і способів зацікавлення баварського суспільства українським ринком. Обговорювалися зокрема питання про влаштування в Мюнхені виставки українських товарів та заснування постійної виставки баварських товарів у Києві, висилки баварської торговельної місії до УНР для ознайомлення зі станом українського ринку, активне використання водного шляху по Дунаю для товарообміну, закладення в Мюнхені німецько-українського банку як посередника майбутнього товарообміну.

З метою активізації зусиль у цій сфері В. Оренчук використовував усі можливості встановити контакти в економічних колах. Результатом його наради з президентом Мюнхенської торгової палати таємним радником Пшором і чотирма членами президії цієї інституції, таємним радником Гавчом, радником д-ром Лером, директором Фріделем, радником юстиції д-ром Каном та іншими представниками економічних кіл стало вироблення плану торговельних зносин УНР і Баварії та рішення провести письмове опитування майбутніх партнерів щодо якості та кількості товарів, які могли б взаємно постачати Баварія та УНР. Відповідну пропозицію щодо проведення такого опитування в УНР консульство зробило українському Міністерству торгу і промисловості.

Позиція президента Мюнхенської торгової палати в цих переговорах склала визначальний вплив на формування зацікавлень українським ринком членами Німецько-українського господарського товариства, яке він очолював як громадський діяч. Товариство мало у своєму складі понад 600 східнонімецьких експортних фірм і виявляло зацікавлення в установленні культурних і торговельних зв'язків між Баварією і УНР. З цією метою видавався спеціальний фаховий часопис. Консул Оренчук розглядав зв'язки з цим товариством як важливі для УНР і поставив перед собою завдання «звести діяльність згаданого Товариства на чисто національний український ґрунт»²⁹. Просуваючи ідею організації українсько-німецького товарообміну, він виступив на засіданні товариства з доповіддю, у результаті чого в товаристві було прийнято рішення «вислати делегацію на Україну та нав'язати торговельні зносини з українськими кооперативами»³⁰.

У контексті налагодження товарообміну йшлося також про заснування українсько-німецької торгово-промислової палати з виразно «національно українським обличчям і характером»³¹. Баварська сторона розглядала перспективу поширення діяльності Німецько-українського господарчого товариства в Мюнхені на Берлін та наголошувала на труднощах фінансування проекту, що потребував для початку 150 00 марок. «Оскільки б вдалось ці труднощі побороти і оскільки би якась установа змогла дати тимчасовий кредит, справа не протягнулася ні одного дня»³², – доповідав В. Оренчук українському послові підтримки своїх зусиль.

Незабаром умови проведення переговорів дещо змінилися. З ухвалою Установчими національними зборами та набуттям чинності в серпні 1919 р. Веймарської конституції Німеччину було проголошено республікою, що діє на засадах парламентської демократії та федералізму. У федеральній Німеччині Баварія, як і кожна з колишніх союзних монархій, стала автономною землею, якою управляв місцевий уряд, призначений земельним парламентом (ландтагом). Деяке обмеження самостійності Баварії впливало на ставлення баварських можновладців та бізнесменів до українських проєктів. Однак становище українського консула при цьому не похитнулося – він залишався повнопарвним представником консульського корпусу в Мюнхені. «Хотя уділення консулові екзекватур стоїть в формальному противенстві до постанов Версальського договору, все-таки тутешній уряд не вважає дотепер за потрібне вийти зі свого, раз зайнятого становища, і трактує консула – мимо численних спроб тутешніх російських і в послідньому часі й гетьманських кругів, групуюущихся навколо «Авфау» юридично і фактично на рівні зі всіма другими тутешніми консульськими представниками. Обставина є ця малим, но вимовним доказом суверенности нашого народу»³³, – звітував В. Оренчук. Водночас він констатував, що дипломатичні функції, відповідно до нової конституції належать виключно центральному урядові в Берліні³⁴. Відтак, не маючи відповідного інтересу до української справи, «ради котрого її оплатилось би наразитися на гнів та обурення Берліну», Баварія зайняла «вижидаюче становище в українській справі».

Важливим напрямом роботи консульства була інформаційна діяльність, завдання якої полягали, з одного боку, у широкому ознайомленні представників баварських та закордонних фірм із природними багатствами українських земель та мож-

ливостями експорту продукції з УНР, а з другого, – у вивченні економічних відносин Південної Німеччини і зокрема – Баварії та інформування в формі детальних доповідних записок МЗС УНР та інших зацікавлених міністерств про стан промисловості та торгівлі Баварії. Задля поширення «ідеї економічної незалежності України» та ознайомлення Заходу з українським ринком консул систематично виступав у місцевій періодиці. Так, у «Звідомленнях Німецько-українського господарського товариства в Монахії» 1 жовтня 1919 р. № 7 вийшла стаття В. Оренчука «Значіння українських гаванів», про інтерес до якої свідчив передрук її Гаазьким пресовим бюро окремим економічним бюлетенем 23 жовтня 1919 р. № 10, паризькою «Птіт Репіблік» 1 листопада 1919 р. та бельгійським тижневиком «Ля Бельжік Марітім» 12 березня 1920 р. № 7 та інші видання. Окремим економічним бюлетенем Гаазького пресового бюро бюлетенем 26 січня 1920 № 15 вийшла його стаття «Півний промисел на Вкраїні», опублікована «Звідомленнях Німецько-українського господарського товариства в Монахії» 15 грудня 1919 р. № 9. Невдовзі побачили світ статті «Тютюн на Вкраїні» в місячнику «Ді Україне» в Берліні в січні 1920 р. № 1 та «Цукровий промисел на Вкраїні» в місячнику «Ді Україне» в Берліні 15 грудня 1920 р. № 10-12³⁵. Значну увагу приділяв консул висвітленню в баварській пресі й ширших питань, пов'язаних із Україною та життям українців, демонструючи при цьому надзвичайну продуктивність.

Водночас В. Оренчук систематично надсилав детальні звіти про економічне становище Баварії до Посольства УНР в Берліні та МЗС УНР. Матеріал структурував за рубриками: ринок праці, пароплавство, залізниці, рільництво, продовольчий стан, продукція вугілля, залізо і сталь, текстильна промисловість, хімічна промисловість, продукція забавок, фотографічна, паперова, електротехнічна та оптична промисловість, концентрація великих капіталів, емісія паперових грошей, нові державні договори, закордонна торгівля.

Таким чином, уже в першій половині 1919 р. В. Оренчукові, попри буремні політичні події в Україні й Баварії, вдалося розгорнути діяльність повноцінної консульської установи. У червні 1919 р. він отримав пропозицію свого колишнього керівника по праці в МЗС, К. Лоського, який очікував призначення головою Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Швеції, обійняти посаду радника при скандинавській місії. Не заперечуючи того,

що хотів би «працювати на економічному полі при одному із наших закордонних представництв»³⁶ консул однак згоди не дав. Та 1 жовтня 1919 р. він випадково довідався, що міністр В. Темницький, який склав свої повноваження, призначив-таки його секретарем НДМР у Швеції. Для з'ясування ситуації В. Оренчук звернувся до тодішнього міністра закордонних справ А. Лівіцького з проханням «залишити його на дотеперішньому місці» або скасувати призначення, якщо воно дійсно є, з огляду на велику імовірність закриття консульства в разі зміни консула. Для занепокоєння В. Оренчук дійсно мав підстави: наказом від 20 вересня 1919 р. радник Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Швейцарії Є. Сокович з 1 жовтня переводився на посаду генерального консула УНР у Мюнхені, а В. Оренчук – призначався на посаду секретаря Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Стокгольмі³⁷. «Згідно з міжнародним правом підписаному було уділено екзекватур в виді розпорядження цілого баварського міністерства. Як би місцевим владам в зв'язку з теперішнім напрямком політики було істновання Консульства небажаним, всетаки факту офіційного визнання вони не можуть скасувати. Коли ж підписаного буде перенесено на нову посаду, тим самим руки тутешнього представництва будуть розв'язані і підписаний боїться, що наслідникові його просто таки не вдасться отримати згоди на виконання консульських обов'язків, що потягне за собою скасування одної з так не многих визнаних закордонних установ»³⁸, – аргументував своє звернення В. Оренчук. Другим, не менш переконливим аргументом, було народження дитини і хвороба дружини, які ставали на перешкоді переїзду родини в іншу країну. Крім того, переведення на посаду нижчого класу, він вважав «щонайменше грубою невдячністю, котрої підписаний в ніякому разі не заслужив»³⁹. Віза на його листі від 3 жовтня 1919 р. № 1158 «П. Оренчука було б корисно залишити в Мюнхені консулом надалі»⁴⁰ продовжила його службу.

1 січня 1920 р. консульство, яке до того моменту фінансувалося від часу заснування 15 листопада 1918 р. до 31 грудня 1919 р. згідно з законом про консульські установи від 6 листопада 1918 р. та законом про добові гроші від 19 жовтня 1918 р., отримало новий кошторис, вироблений і затверджений Уповноваженим Директорії у Відні Макаренка⁴¹. Кошторис передбачав заробітну плату консула в розмірі 6 000 гривень на місяць, секретаря – 4 500, видатки на ви наймання помешкання –

1 500, на пресу – 1000, на господарські і непередбачені видатки – 2 500, на представництво – 1000⁴².

Як юрист, В. Оренчук зауважив, що кошторис не мав дати (лише № 215) і не містив розпорядження про скасування закону про консульські установи від 6 листопада 1918 р., а тільки заміняв одну його частину⁴³. Відтак бухгалтерія консульства велася й далі згідно з директивами, виробленими спеціальною комісією при МЗС ще 1918 р. та з урахуванням виявлених на практиці недоліків у цих директивах. Недоліки організації бухгалтерського обліку в консульства виявлялися в тому, що «побудований під впливом бувшого іспанського віце-консула Васіліаді» спосіб ведення бухгалтерії відповідав системі консульств нештатних, не враховуючи досвіду офіційних консульських установ. Головною базою «грошового книговодства» була так звана «касова книга», котру враховувала виключно прибутки з консульського тарифу. 1 січня 1920 р. В. Оренчук запровадив у консульстві окрему книгу консульських витрат та передбачав запровадити книгу отримуваних від МЗС коштів на фінансування його діяльності⁴⁴.

На початку лютого 1920 р. консулові знову довелося опікуватися долею військовополонених. **Підписання договору баварців із радянською Росією спричинило розпорядження** баварського міністерства внутрішніх справ щодо повернення всіх полонених з робіт у табори, щоб звідти їх відправити в Росію. Вважаючи «охорону громадян» своїм «одним із уважніших завдань», консул звернувся до референта МЗС барона Фрайберга, досявши угоди залишити в Баварії тих полонених, список яких буде надісланий консульством. 4 лютого список було надіслано, і понад дві сотні полонених українців «охоронено від висилки та зв'язаних з нею нещастя, які їх чекали в більшовицькому раю»⁴⁵.

У березні 1920 р. у зв'язку з рішенням баварського уряду «очистити Баварію від чужинців»⁴⁶ стало незвичайно критичним загальним становищем українців у Баварії. Під час засідання в МЗС, скликаного баварським головою Ради Міністрів фон Каром для інформування про це рішення представників іноземних держав, В. Оренчук звернувся разом із іншими консулами до баварського з проханням, щоб норми нового положення застосовувалися з об'єктивністю та щоб спеціально для українців було взято в кожному окремому випадку до уваги неможливість виїзду на заняту більшовиками Україну. Український консул контактував із

референтами з виселення в МЗС та в мюнхенській поліції, звертаючи їх увагу на скрутне становище українців, що не можуть виїхати, приневолених вважати Баварію своєю другою батьківщиною. В. Оренчук просив не приневолювати українців «піддаватися по повороті більшовицьким експериментам» чи «побільшувати ряди червоної армії». У кожному окремому випадку він підтримував письмово або усно прохання українців перед поліцією чи МЗС. Незможним, що мусили залишити Баварію, консульство видавало документи безоплатно, а також сприяло звільненню від оплати за транзитну візу за домовленням з австрійським консульством.

У квітні-травні 1920 р. йому довелося клопотати перед баварським урядом з приводу вирішення питання про виплату українцями боргів, взятих у представників країн Антанти у валюті, за довоєнним курсом обміну валют, оскільки такий курс збільшився 10-20 разів⁴⁷. Водночас консул звернувся до посла УНР у Берліні з проханням «проробити відповідні кроки перед німецьким урядом зміряючи для цього, щоб було згідне це невиносиме становище українських громадян, котрі весь час ділили долю німців, признанням за ними полегш, котрі §27-ий закона від 24 квітня 1920 року встановив для німецьких громадян»⁴⁸. Передбачаючи можливу відмову німців він пропонував звернутися до французького уряду та прохати його, «аби українські громадяни не зачислювались до колись ворожого табору та таким робом аби дано їм змогу вирівняти свої довги по передвоєнному курсові як це артикул 296 мирного договору встановив для громадян союзних і заприятельних держав»⁴⁹.

Значних зусиль у 1920 р. консул докладав до заснування українсько-німецького банку. «Пан консул Оренчук дуже швидко зорієнтувався в відношеннях та стремліннях Баварії – й зрозумів, що треба використати бажання Баварії еманципуватись від державного центру Берліна, очевидно в справах економічного характеру. Придбавши собі велике довірря серед торговельно-фінансових кругів працював п. Консул коло підтримання Німецько-українського господарського товариства, яке розвивалось мимо сильної агітації з боку Російських кругів. Варто зазначити, що цим Товариством цікавились теж і урядові кола Баварії, хоча, щоправда неофіційно. Щоби зміцнити німецько-українські взаємини, намагався п. Консул заложити Німецько-український банк – й до цієї справи притягнув

усі найбільші південно-німецькі фінансові установи»⁵⁰, – характеризували його зусилля в МЗС УНР. У контексті цього питання він порушив перед баварським міністром торгівлі Гаммоом та радником міністерства закордонних справ д-ром Лінднером проблему «освободження пересланих свого часу «Українбанком» та «Дніпросоюзом» на закупно товарів 50-ти мільйонів марок», наголошуючи, на «ролі, яку згадані суми можуть відограти в ділі поглиблення взаємних торговельних зносин взагалі, задля закладення н-у банку взагалі»⁵¹. У відповідь консул отримав обіцянку «зазнайомитися bliще зі справою та поперти її перед міністерством закордонних справ в Берліні»⁵². Лобювати питання в Берліні обіцяли й представники бізнесу, зокрема концерн Стіннеса («Гельзенкірхенер Бергверке А.Г.» і «Дайчш-Люксембург Бергверке унд Гіттен А.Г.»)⁵³. Знаючи вороже ставлення берлінського міністерства до українського питання взагалі⁵⁴, В. Оренчук передбачав спротив, однак не припиняв боротьби. Під час перебування в Мюнхені Міністра фінансів УНР Х. Барановського він організував зустріч українського високопосадовця з місцевими фінансистами, зокрема з директором найбільшого банку «Байеріше Вексель унд Гіпотекен-Банк», у ході якої учасники обговорили шляхи організації кореспондентських і кредитних зносин між мюнхенським і Українбанком.

Однак берлінське Міністерство закордонних справ натомість не виявляло зацікавленнь у розвитку українсько-німецьких торговельних відносин і намагалось впливати з цих позицій на мюнхенські ділові кола. Українському консулові навіть довелося запобігати переіменуванню Німецько-українського господарського товариства на німецько-російський та злиттю його з подібними організаціями. Своєю заслугою вважав В. Оренчук і відмову Німецько-українського господарського товариства та Мюнхенської та Аузбурзької торгових палат вислати свого представника до складу комісії, котра під егідою берлінського міністерства виїхала в Росію на чолі з професором Віденфельдом для вивчення питання двосторонніх економічних контактів.⁵⁵

Інша ідея В. Оренчука полягала в розширенні двосторонньої культурної співпраці. Він здійснював заходи щодо зацікавлення баварців друкуванням українських книжок та закладання з цією метою за підтримки Німецько-українського господарського товариства спільного видавничого консорціуму; проводив переговори з берлінським то-

вариством «Дер Більд унд Фільм Фортраг»⁵⁶) щодо створення фільму про Україну. Водночас на виконання доручення Посольства УНР у Берліні від 5 травня 1920 р. № 860 консульство здійснювало реєстрацію всіх українських «культурно-технічних сил, що мешкають в його окрузі»⁵⁷.

У другій половині 1920 р. у консульстві надзвичайно загострилися проблеми з фінансуванням, припинилися виплати як заробітної плати, так і грошей на відрядження та утримання приміщення. Як підкреслював у зверненні до МЗС В. Оренчук, «кошторис визначає на господарські цілі 2500 гривень в місяць, то є по курсові 2 гривні рівняється 1.25 марки дає 1.562 марки і 50 пфг., під час коли саме оплачення одного канцелярського урядовця і сторожа Консульства коштує в місяць 1300 марок; залишається отже на папір, пера, світло, часописі, поштове порто, канцелярські прибори, телефон, поповнення канцелярських книг і т.д. всього 262 марки 50 пфг на місяць. На конечну консульську машиністку не можна і мріяти і тому що згаданий урядовець не вмів писати на машинці приходиться консулу не тільки складати письма, але й переписувати їх на машинці»⁵⁸. «Рівно ж належить це саме сказати і про позицію шосту, на представництво. Що найменше раз на два місяці треба з людьми переговорити, треба їх і до себе запросити. Що це в нинішніх часах коштує, загально відомо. Но тих 625 марок, зазначених в кошторисі, не вистачить навіть на конечний напиток. Доки ще консул мав свої власні запаси, привезені з Києва, ще сяк так зв'язував кінці з кінцями. Зараз положення стає прямо невиносимим»⁵⁹. Місячне утримання консула складало 6000 гривень (3 750 марок), яких катастрофічне бракувало для життя, а вже про придбання необхідного для здійснення візиту костюму не доводилося взагалі. В. Оренчук просив внести зміни в кошторис негайно надіслати йому заборговані гроші.

Крім того, не знайшло вирішення питання консульських тарифів, обтяжене проблемою курсу валют, оскільки «Посольство підвищуючи поодинокі позиції, не згадує про проект консульського тарифу ні словом, та подає висоту оплат тільки в марках, під час коли проект передбачає їх тільки в гривнях»⁶⁰. Задля упорядкування роботи консулів В. Оренчук пропонував «надіслати всім представництвам інструкції, даючої докладні справи як що до зобов'язуючого консульського закону, так і щодо тарифу. При цьому належало б – по думці підписаного – або заявитися за старим російським

законом враз з – очевидно 20-30 разів збільшеним – тарифом або за виробленим ще в році 1918-тому проектом консульського закону враз з проектом консульського тарифу. Комбінування їх являється з огляду на нетотожність передбачених в них правних установ, як виказує практика небажаним. При цьому зафіксовано би рівночасно точно курс переводу гривень тарифу на валюти поодиноких країв з осібна, чим би не тільки усунено би самовільні підвищування тарифів поодиноких установ, але також заведено би «одностайність ділань між всіма закордонними представництвами»⁶¹.

На той час у Мюнхені діяли консульські установи європейських країн: Данії, Італії, Нідерландів, Швейцарії (з турецьким підрозділом) – генеральні консульства; Австрії, Великої Британії, Іспанії (представляв інтереси громадян Португалії), Норвегії, Угорщини, Швеції – консульства⁶². Українське консульство, представлене серед інших представництв європейських держав, перебувало у найскрутнішому стані. Для традиційних зустрічей і візитів в цих колах консул не мав фінансових можливостей, ні навіть не міг придбати костюма. В. Оренчук неодноразово звертався до посла в Берліні та міністерства з проханням поновити фінансування. 1 жовтня 1920 р. він вкотре констатував: «Консульство вже четвертий місяць не отримує належних йому грошей»⁶³. Відмовою закінчилася навіть спроба отримати відпустку – першу за увесь час роботи. Базуючись ще на вимогах в т. III Сводов законів Российской империи (що залишалися чинними в УНР з цього питання), МЗС роз'яснило йому, що використати право на відпустку він може лише у випадку крайньої потреби⁶⁴. Очевидно, на думку керівництва, така потреба для консула не настала.

До того ж він дізнався із преси про «старання пана Міністра фінансів Барановського до закладення німецько-українського банку в Берліні»⁶⁵. Виконуючи відповідно до листа тимчасово виконуючого обов'язки міністра фінансів М. Гехтера від 4 червня 1920 р. № 197/1 щодо заснування німецько-українського банку в Мюнхені й відповідально заявляючи всім зацікавленим організаціям, що подібного банку в Берліні не проектується, він був збентежений такими відомостями, оскільки вони не лише підривали його особисту репутацію, але й шкодили налагодженню українсько-німецьких економічних зв'язків. «Я розумію, – зазначав В. Оренчук, – що може для України краще, щоб банк був закладений у Берліні, дальше, щоб банк

був закладений під егідою Міністерства Фінансів, но про це треба було повідомити мене, щоб я «несвідомо не вводив тутешнього міністерства торгівлі та заінтересованих людей в блуд»⁶⁶. Він просив МЗС поінформувати його або спростувати «дуже шкідливу для нас» інформацію. У міністерстві було вирішено справу припинити⁶⁷.

Доводилося консулові займати принципову позицію й у справі «захисту громадян», яку він вважав для себе пріоритетною. Таким було зокрема питання про надання українського громадянства Генриху Кемперу. На запит цього громадянина консул роз'яснив йому, що він порушив вимоги закону про громадянство УНР, невчасно подавши звернення з цього питання, та звернувся не за компетенцією до консульства, адже консульська установа не має права надавати громадянство, а лише підтверджувати, й скерувало прохача за відповідністю – до Міністерства внутрішніх справ. Однак отримавши цей запит уже міністерства, В. Оренчук змушений викласти всі аргументи, у тому числі й ті, що це «пруський колоніст, оставивший територію бувшої Росії ще до війни (котрого сам поворот підлягав і юридично беручи підлягає ще й нині певним обмеженням), а що саме головне він виказав свою «малям фідем» тим, що пів року по виданню закона про українське громадянство постарався як це видно із долученого документу – о баварське підданство і то в час, коли Консульство в місці його постійного осідку почало своє урядування»⁶⁸. Відтак він повернув ситуацію в правове поле, хоч українського патріота «старання щодо баварського підданства», очевидно, зачіпали найбільше.

У листопаді без грошей, у холоді, він доходив до відчаю: «Доводиться мені з хворою доужиною та дитиною сидіти буквально в голоді та холоді. Не знаю, чи йти на вулицю витягати руку, чи покінчить це нещасне життя. Виконуючи чесно зложені на мене обов'язки і здається не без успіхів не мав змоги запастись резервами на чорну годину. Зложить що небудь з мого мінімального жалування, з котрого я з ріднею ледви виживав, було б чудом одним»⁶⁹. Утім консульство не припиняло виплату допомоги арештованим і інтернованим та студентським організаціям у Празі і Берліні, що склало в 1920 р. разом понад 8 000 марок. Своєю чергою посол УНР у Берліні також висловлював протест щодо блокування коштів дипломатичних місій УНР фінансовому агенту УНР Г. Супруну й називав таке блокування незаконним⁷⁰. У цей кри-

тичний момент на допомогу прийшов посол і повноважний міністр УНР М. Василько, надіславши 22 листопада 1920 р. 10 000 марок на видатки консульства⁷¹.

Сподівання отримати решту заборгованості виявилися марними 1 грудня 1920 р., коли МЗС затвердило місячний кошторис консульства в сумі 10 000 марок на місяць зі скороченням посади Секретаря⁷². «Прийдеться недобув за попередні місяці покрити продажем якогось туалету (маю на увазі пальто дружини)»⁷³, – сумно жартував консул. Проте він не втрачав оптимізму й знайшов вихід із ситуації. Секретаря Р. Громницького було переведено на посаду вільнонайманого урядовця, а В. Вельця, який обіймав цю посаду, звільнено. «Зменшення осіб на праці консульства не відіб'ється, так як я до роботи привик і з приємністю напружу всі сили, щоб як найкраще відповісти вложеному на мене завданню», – писав В. Оренчук Послу в Берліні⁷⁴.

Відтак робота консульства не припинилася й у 1921 році. На початку березня до консульства надійшов наказ, виданий ще 28 грудня 1920 р., щодо висловлення протесту проти купівлі німецькою стороною човнів зі складу Чорноморського флоту. Посилаючись на «розпорядок баварського уряду, котрий забороняє консулам чужих держав зноситись безпосередньо з Міністерством закордонних справ» та свою недипломатичну посаду, консул утім прозвітувався про здійснені кроки. Він звернувся до свого доброго знайомого доктора Ліндрена, який уже обіймав посаду референта Міністерства торгу і промисловості, нагадав йому про формальне визнання за українцями права на флот французьким адміралом Аметом, «остеріг німецькі торговельні фінансові круги перед купном, котрого ніколи і ніякий український уряд не визнає»⁷⁵ й заручився обіцянкою донести це питання до фінансових діячів. Натомість протест було опубліковано (знову завдяки особистим стосункам консула) в найбільшій щоденній газеті Баварії «Мінхер НАЙЕСТЕ Нахріхтен».

У свою чергу В. Оренчук звернувся до Міністерства закордонних справ з пропозицією «видавати в Міністерстві на французькій мові органа, скажемо, тижневика, котрий мав би за задачу знакомити захід зі станом політичного і економічного положення нашого краю. Орган такий був би безперечно великою поміччю і для представництва, а що саме головне, він звів би пропаганду до одного русла, а може також і зменшив витрати, ро-

блені кожним представництвом зокрема на більш менш ту саму ціль. Таке поставлення справи не виключає одначе, щоб поодинокі представництва розширяли цю так би сказати загальну струю інформаційну також підкреслюванням тих питань, котрими країна їх осідку особливо цікавиться⁷⁶. Ідея ґрунтувалася на досвіді чеського МЗС, із представником якого В.Оренчук тісно контактував у Мюнхені та на власному нереалізованому задумі щодо створення українського видавництва. Віза на листі консула «1) Газету газету залишити при відношенню; 2) книжку до бібліотеки» – містила мовчазну відповідь на порушене питання.

В умовах помітного охолодження інтересу баварців до українського ринку, консул робив неймовірні зусилля, що спинити процес «вислизання» товарообміну з українських рук⁷⁷. Зберігаючи тісні стосунки з керівництвом Німецько-українського господарського товариства в Мюнхені, В. Оренчук ініціював проведення спеціального зібрання товариства, присвяченого питанням відбудови українського господарства та запрошення до участі в ньому українських високо посадовців.

25 червня 1921 р. він разом із новим Послом УНР у Берліні Р. Смаль-Стоцьким, який обійняв цю посаду після звільнення м. Порша 26 вересня 1920 р.⁷⁸, та Міністром фінансів УНР Хр. А. Барановським взяли участь у загальних зборах товариства, що стали «неабиякою маніфестацією для української справи»⁷⁹. Склад учасників зібрання був достатньо репрезентативним: представники понад 500 німецьких фірм, берлінських і мюнхенських державних установ, а саме берлінського міністерства закордонних справ і міністерства шляхів, баварського міністерства торгівлі і земельних справ, мюнхенської торгової палати, міської думи та ін.⁸⁰ Збори відкрив голова товариства таємний радник Пшорр, потім український посол виголосив коротку вітальну промову. Два інші українські гості виступили з доповідями: Х. Барановський «Задачі української кооперації», В. Оренчук – «Відбудова економічного життя України»⁸¹. Консул у своїй доповіді спеціально акцентував увагу на ролі закордонної промисловості і закордонного капіталу в відбудові української економіки. З доповіддю про англійсько-російський і німецько-російський торговельні договори виступив д-р Бах, з шляхи подолання транспортної кризи на Україні говорив генеральний консул Заль.

Повернувшись у Берлін, посол невідкладно надіслав В. Оренчукові особисту ноту, в якому у

відповідному стилі дипломатичного листування відзначив заслуги українського консула: «уважаю моїм приємним обов'язком висказати Вам ще раз мое повне задоволення щодо Вашої діяльності. Я не маю слів признання й подяки для Вас за Вашу працю. Я був глибоко тронутий та врадований тією великою повагою та пошаною, якою Ви, як Український Консул, між німецьким суспільством у Баварії користуєтеся і тією висотою престижу УНР, яку Ви вибороли і закріпили»⁸².

Не менш вишуканою була оцінка його праці й тимчасовим виконувачем обов'язки міністра закордонних справ О. Ейхельмана: «З почуттям справжньої пошани й подяки МЗС констатує блискучі наслідки Вашої праці, проявом яких є той високий престиж Уряду Республіки, який Ви могли підтримати і закріпити серед урядових і громадських кол Баварії, широка усвідомленість цих кол в нашій справі і та пошана, яку Ви придбали до себе серед Баварського громадянства. Ваша, пане Консуле, більш як дворічна праця, систематична і доцільна, як і Ваша особиста витривалість високо ціниться Урядом республіки і дає йому запевненість, що і надалі Ваша праця буде продовжуватися в тім кориснім для справи напрямку і з тим же успіхом, як це було й досі»⁸³.

У липні 1921 р. зажеврила надія реалізувати задум створення українсько-німецького консорціуму. Натхненний прикладом українського публіциста, літературного критика і видавця Віктора Піснячевського (1883–1933), котрий заснував і видавав у Відні тижневик «Воля» (1919 – 1922), В.Оренчук розмістив у місцевій пресі «вістку про купівлю надрукованих в Відні українських книжок англійським консорціумом»⁸⁴ з метою зацікавлення такою формою співпраці німців. Під час ініційованих консулом переговорів з найбільшою мюнхенською фірмою «Ольденбург» було досягнуто домовленості про створення концерну, «котрий взяв би на себе фінансування цілої справи»⁸⁵.

Це було тим більш важливо, що до Мюнхена прибув представник Німецько-російського клубу в Берліні в пошуках грошей для організації видання російської монархічної щоденної газети в Берліні та великого інформаційного бюро й видавництва «в дусі німецько-російського зближення»⁸⁶. Контрзаходи, пророблені українським консулом, були вчасні й ефективні.

Однак він чітко усвідомлював, що баварські промислові круги щодалі більше цікавляться товарообміном з більшовицькою Росією. Його спо-

стереження підтверджувала інформація про заплановану поїздку власника мюнхенської фірми «Європа-Азіен-Гандельсгавз» Вагнера до Москви для переговорів з більшовиками⁸⁷.

Авторитет В. Оренчука як українського репрезентанта засвідчувало офіційне запрошення його Республіканським Державним Союзом Баварії на пам'ятний вечір з нагоди другої річниці Веймарської конституції, який мав відбутися 20 серпня 1921 р. *Munchner Kindlkeller stattfinden Gedenkfeier*. «Це запрошення просимо вважати як знак спеціальної шани для Вашого краю і мирного співжиття Вашого народу з Республіканською Німеччиною», – вказувалося в тексті⁸⁸. Йшлося про офіційне запрошення дипломатичного представника на державний захід. Тому В. Оренчук, який завжди коректно наголошував на своєму «недипломатичному» статусі, у відповіді на запрошення вказав, що «іzza довіреного мені береження економічних інтересів мого краю, не можу на жаль офіційно прийняти участь в якому небудь політичному святі»⁸⁹, про що також сповістив посольство та МЗС. Однак він узяв участь у святі як приватна особа. Республіканський державний союз Баварії запросив на урочистості понад 3000 гостей, які стали свідками виступів представників політичних партій, студентів, виконання класичних творів капелою Пейпусса та відправлення вітальної телеграми Президентові держави та Канцлерові з підкресленням вірності державному устроєві⁹⁰.

Після свята тривали консульські будні, в яких не зменшувалося питань, що потребували відповідей, внесення змін у законодавство, втручання уряду. Та часу на ці відповіді в молодій державі залишалося катастрофічно мало. У вересні 1921 р. В. Оренчук ініціював перегляд законодавства, пов'язаного з укладанням шлюбів та розлученням. «Шлюби, які давались православними священниками за кордоном, оскільки шлюбний документ був пред'явлений найближчому колись російському представництву і ним підтверджений, вважались правосильними також і в колишній Росії. – викладав консул суть питання. – Щож торкається розводів, то практика заняла тут негативне становище і загал юристів стоїть ще й нинішній день на цьому становищі, що того рода розводи немає законної сили на Україні. Очевидно становище це заняте було ще тоді, коли інтересантам можна було поїхати в Росію і добитися там розводу. Зараз це неможливе. Розводів справи вже четвертий рік не можуть бути полагоджені. Витворюється страше-

ний хаос, котрому треба зарадити. У такому безвідному становищі знаходяться зараз тільки українські громадяни. Росіяне з огляду на офіційне визнання большевицького уряду Німеччиною, будуть могли вінчатись і розводитись згідно большевицьким законам, які само собою розуміється будуть визнаватись німецькою владою»⁹¹. Він пропонував поповнити законодавство хоч тимчасовою новелею аж до моменту остаточного вирішення справ і дати відповідь на питання про правоможність «духовних влад, котрі виїхали з України, зараз вінчать і давати розводи». Прийняти рішення самостійно він не міг з огляду на те, вінчання і розлучення належали виключно до компетенції духовних судів. У відповідь на цей запит було створено комісію з представників міністерств закордонних справ, внутрішніх справ та ісповідань, який було доручено розробити проект закону з цього питання. Особливість звернень В. Оренчука полягала в тому, що він не лише порушував актуальну проблему, але й викладав її правові засади та пропонував шляхи вирішення, демонструючи при цьому найвищу професійну компетентність.

Фінальним акордом діяльності консульства стали кілька гострих публікацій у місцевій пресі та відзначення важливої для українців, «яких у Мюнхені вже зовсім не було»⁹², дати – 22 січня. Опублікована в вечірньому виданні найбільшого часопису баварського «Мінхер Найасте Нахрїхтен» «Телеграм-Цайтунг» 7 листопада 1922 р. стаття В. Оренчука «Нові економічні угруповання на сході» застерігала німців від дружби з радянською Росією. Публікація дисонувала з настроями, Рапалльським договором (16 квітня 1922 р.), що передбачав відновлення в повному обсязі дипломатичних відносин між Радянською Росією та Німеччиною. Сторони відмовились від претензій на компенсацію військових і невійськових збитків і визнали принцип найбільшої сприятильності як основу їх правових і економічних відносин, зобов'язувалися сприяти розвитку торгово-економічних зв'язків. «Якщо стаття ніякого впливу на хід дальших подій не матиме, тобто що берлінський уряд буде і далше продовжувати свою лінію, – сподівався автор, – но все-таки матиме вона деяке значіння, а саме збереження за нами симпатій з боку німецького суспільства, що для нас на будуче куди важніше чим симпатії теперішнього берлінського уряду»⁹³.

П'ятиліття «нашої незалежності» український консул, не маючи можливості «організувати святочної академії», скромно відзначив «за

чаєм» у товаристві прихильників української справи. 23 січня 1923 року він повідомив про цю подію міністра закордонних справ і попросив його допомоги в отриманні посади «в офіційно-му характері» по можливості в Англії⁹⁴. Залиши-

ти Мюнхен він планував через півроку. Та пропозиції не надійшло.

Так завершилася діяльність останнього українського консульства доби визвольних змагань і консульська кар'єра одного з найактивніших творців української консульської служби.

ПОСИЛАННЯ:

¹ Цим законом передбачалося закладення генеральних консульств у Москві та Петрограді, а також 30 консульських агентств. Див.: Історія української дипломатії: перші кроки на міжнародній арені (1917 – 1924 рр.): документи і матеріали. – К.: Вид-во гуманіст. л-ри, 2010. – С.165.

² ЦДАВО України, ф. 3766, оп. 1, спр. 57, арк. 5-6. Оpubл.: Історія української дипломатії: перші кроки на міжнародній арені (1917 – 1924 рр.): документи і матеріали. – К.: Вид-во гуманіст. л-ри, 2010. – С. 172-173.

³ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 25

⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 562, арк. 19.

⁵ ЦДАВО України, ф. 3766, оп. 1, спр. 98, арк. 24 Оpubл.: Історія української дипломатії:... – С. 233.

⁶ Історія української дипломатії... – С. 233.

⁷ ЦДАВО України, ф. 3766, оп. 1, спр. 4, арк. 5

⁸ ЦДАВО, ф. 2592, оп. 1, спр. 1, арк. 2.

⁹ Історія... – С. 105.

¹⁰ ЦДАВО, ф. 3766, оп. 1, спр. 1, арк. 23.

¹¹ ЦДАВО, ф. 3766, оп. 1, спр. 2, арк. 89.

¹² ЦДАВО, ф. 3766, оп. 1, спр.3, арк. 13.

¹³ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 559, арк. 18.

¹⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 38.

¹⁵ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 38.

¹⁶ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 24.

¹⁷ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 562, арк. 13.

¹⁸ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 36-37.

¹⁹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 38.

²⁰ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 25.

²¹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 21.

²² ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 562, арк. 14.

²³ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 14.

²⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 16.

²⁵ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 14.

²⁶ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 562, арк. 15.

²⁷ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 26.

²⁸ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 506, арк. 11.

²⁹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп.2, спр. 553, арк. 30.

³⁰ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 559, арк. 16.

³¹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 12.

³² ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 12.

³³ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 506, арк. 3.

³⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 30.

³⁵ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 22.

³⁶ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 33.

³⁷ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 21.

³⁸ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 33.

³⁹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 17.

⁴⁰ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 33.

⁴¹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 27.

⁴² ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 27.

⁴³ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 506, арк. 9.

- ⁴⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 20 зв.
- ⁴⁵ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 506, арк. 5.
- ⁴⁶ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 36
- ⁴⁷ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 128.
- ⁴⁸ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 131.
- ⁴⁹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 131.
- ⁵⁰ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 562, арк. 111.
- ⁵¹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 559, арк. 24.
- ⁵² ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 559, арк. 24.
- ⁵³ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 559, арк. 24.
- ⁵⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 559, арк. 14.
- ⁵⁵ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 506, арк. 6.
- ⁵⁶ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 506, арк. 11.
- ⁵⁷ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 21 зв.
- ⁵⁸ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 39.
- ⁵⁹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 39.
- ⁶⁰ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 559, арк. 19.
- ⁶¹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 559, арк. 19.
- ⁶² Winke fur die rasche Erlangung von Einreisebewilligungen ins Ausland/Von Dr. Steinmetz (Sonderabdruck aus der "Bayerischen Handelszeitung" // Universitats Buchdruckerei von Dr. C. Wolf & Sohn, Munchen. – 20 s.
- ⁶³ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 240, арк. 29.
- ⁶⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 37.
- ⁶⁵ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 6.
- ⁶⁶ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 7.
- ⁶⁷ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 562, арк. 111.
- ⁶⁸ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 51.
- ⁶⁹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 41.
- ⁷⁰ Українські дипломатичні представництва в Німеччині (1918–1922): Документи і матеріали / Упор. В.М.Даниленко, Н.В.Кривець. – К.: Смолоскип, 2012. – С. 347-348.
- ⁷¹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 43.
- ⁷² ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 44.
- ⁷³ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 241, арк. 12.
- ⁷⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 241, арк. 12.
- ⁷⁵ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 241, арк. 56.
- ⁷⁶ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 597, арк. 14
- ⁷⁷ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 243, арк. 37.
- ⁷⁸ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 558, арк. 8 об.
- ⁷⁹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 559, арк. 74.
- ⁸⁰ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 559, арк. 74.
- ⁸¹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 559, арк. 73.
- ⁸² ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 78.
- ⁸³ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 75.
- ⁸⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 86.
- ⁸⁵ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 86.
- ⁸⁶ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 96.
- ⁸⁷ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 553, арк. 54.
- ⁸⁸ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 100.
- ⁸⁹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 100.
- ⁹⁰ Bayerische Staatszeitung und Bayerische Staatsanseiger. – 1921, 22 August. – № 194.
- ⁹¹ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 560, арк. 116.
- ⁹² ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 550, арк. 1.
- ⁹³ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 506, арк. 124.
- ⁹⁴ ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 550, арк. 1.

Matiash I.B. "Sincere, Conscious and Ideological Representatives We Need to..." (Basil Orenchuk at the head of the first Ukrainian consulate in Munich) / Diplomatic Academy of Ukraine under the MFA of Ukraine.

The article deals with the main activities of the Ukrainian Consulate in Munich, which was found in the period of the Hetmanate and provided its activity before 1923. On the November, 15, 1918, a position of the State Ukrainian Consul in Munich was charged to V.Y. Orenchuk, the Vice-Director of the General Department of the Ukrainian Ministry of Internal Affairs, a graduate of the Law Faculty of Vienna University. The Ukrainian Consul was able to provide an effective cooperation with Bavarian state institutions, the Munich Chamber of Commerce, the German-Ukrainian Business Society in Munich also to organize a proper fulfilment of consular functions and assistance to prisoners of war. The article reflects a contribution of V.Y. Orenchuk to the development of consular service in Ukraine and Ukrainian-German relations.

Keywords: Ukrainian Consulate in Munich, V.Y. Orenchuk, consular service.

Матяш І.Б. «Искренних, сознательных и идейных нужно нам представителей...» (Василий Оренчук во главе первого украинского консульства в Мюнхене) / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины.

Освещены основные направления деятельности украинского консульства в Мюнхене, созданного в эпоху Гетманата и не прекратило своей деятельности в 1923 г. 15 ноября 1918 г. должность консула Украинского Государства в Мюнхене получил вице-директор общего департамента МИД, выпускник юридического факультета Венского университета В. Я. Оренчук. Украинскому консулу удалось развернуть эффективное сотрудничество с баварскими правительственными кругами, Мюнхенским торговой палатой, Немецко-украинским хозяйственным обществом в Мюнхене, организовать надлежащее выполнение консульских функций и оказания помощи военнопленным. В статье проанализирован вклад В.Я.Оренчука в развитие консульской службы в Украине и украинско-германских отношений.

Ключевые слова: украинское консульство в Мюнхене, В. Я. Оренчук, консульская служба.

Стаття надійшла до редколегії 01.06.2015

Прийнята до друку 26.06.2015